

בס"ד. מוצאי ש"פ ויצא, ט' כסלו, אור ליו"ד כסלו — בחדרו — ה'תשל"ח*

ושבתי בשלום אל בית אבי גוי¹ [שפסוק זה הוא התחלת דרוש הראשון דפרשתנו בתורה אור מאדמו"ר הזקן ובתורת חיים מאדמו"ר האמצעי בעל הגאולה (דיו"ד כסלו)² וההילולא (דט' כסלו). אלא שבתורת חיים מקדים (בתחילת הדרוש) הפסוק³ וידר יעקב נדר גוי שלפני הפסוק ושבתי בשלום גוי⁴, וידועים הדיוקים בזה, מהו אומרו ושבתי בשלום אל בית אבי, בשלום דוקא⁴. ובפרט שלפנ"ז³ אומר אם יהי' אלקים עמדי גוי ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, שהכוונה בזה היא גם ללחם ובגד ברוחניות⁵, בכל הפירושים שבזה, ואעפ"כ אינו מסתפק בזה ומדגיש שחזרתו אל בית אביו תהי' בשלום דוקא. וגם צריך להבין מה שלאחרי ושבתי בשלום אל בית אבי מוסיף והי' הוי' לי לאלקים, הרי ענין זה דהוי' הוא האלקים הוא ענין אמיתי ותמידי (כמבואר בכ"מ⁶), ומהו החידוש בהנ"ל (והעילוי) ביהי' הוי' לי לאלקים⁷, ובפרט לאחרי ושבתי בשלום אל בית אבי. וגם צריך להבין מ"ש לאח"ז⁸ והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהי' בית אלקים, איך שייך שאבן שהיא דומם [דגם לאחרי כל העילויים שבה (ע"י אשר שמתי מצבה) נקראת היא בשם אבן, בחי' דומם] תהי' במדריגה נעלית כ"כ שתהי' בית אלקים⁹. והנה מבואר בהדרושים¹⁰ דפירוש והי' הוי' לי לאלקים הוא שיומשך אור נעלה יותר, שלגבי אור זה, הוי' (דעכשיו) יהי' (רק) בחי' אלקים. ופירוש והאבן הזאת גוי' יהי' בית אלקים (שבא לאחרי ובהמשך ליהי' הוי' לי לאלקים) הוא שהאבן יהי' בית לאלקים שיהי' אז, להוי' שיהי' לאלקים. ועפ"ז צריך ביאור יותר איך שייך שהאבן, דומם, יהי' בית לאלקים זה.

* יצא לאור בקונטרס ראש חודש כסלו — תשמ"ח, "לקראת מלאות עשר שנה ליום הבהיר ראש חודש כסלו (תשל"ח — תשמ"ח) .. עש"ק מברכים כסלו, שנת הקהל, שנת תשמ"ח".

- 1) פרשתנו כח, כא.
- 2) וראה לקו"ש חכ"ה שיחה ליו"ד כסלו (ע' 159 ואילך), שי"ל שגאולתו מרומזת בפסוק "ושבתי בשלום", שי"ל שרומז על ענין "פרה בשלום נפשי" (וראה להלן הערה 157).
- 3) שם, כ.
- 4) ראה תו"ח ריש פרשתנו (דקדוק הג' — כב, א"ב).
- 5) ראה לקמן סעיף ח. וש"נ.
- 6) ראה זהר ח"ב כה, א. שם קסא, א. ח"ג רסד, א. סהמ"צ להצ"צ מצות אחדות ה' (דרמ"צ נט, ב ואילך).
- 7) ד"ה וידעת תרנ"ז (סה"מ תרנ"ז ס"ע מה ואילך). ועוד.
- 8) תו"ח שם (דקדוק הב').
- 9) פרשתנו שם, כב.
- 10) תו"א פרשתנו (בהביאור על ד"ה ושבתי בשלום — כא, סע"ד). תו"ח שם (כב, סע"ב).
- 11) תו"א שם סד"ה ושבתי בשלום (כא, ד). תו"ח שם סיא (כו, א).

(ב) **והנה** מכיון שהתורה היא נצחית¹¹, הרי מובן, שענין וידר יעקב נדר גו' הוא הוראה לכאו"א מישראל בכל המקומות ובכל הזמנים. ויתירה מזו, מכיון שמעשה אבות סימן לבנים¹², הרי ההוראה מענין וידר יעקב נדר גו' היא (ככל הענינים דמעשה אבות) ביתר שאת וביתר עוז. [ומזה מובן, שגם הנתינת כח שבהוראה זו היא לא רק נתינת כח סתם, ככל הוראות התורה (שהן גם נתינת כח¹³)], אלא נתינת כח מיוחדת, מכיון שהוראה זו היא ממעשה אבות, ומעשה אבות הוא (לא רק סימן, אלא גם) נתינת כח¹⁴ לבנים]. ומכיון שוידר יעקב נדר גו' בא בהמשך לויצא¹⁵ יעקב מבאר שבע גו' [כמובן גם בפשטות, שהבקשה ושבתי בשלום אל בית אבי שייכת לויצא גו'. דלהיות שיצא מבאר שבע (ובית אביו) לכן ביקש שישוב ויחזור לשם, ושחזרתו תהי' בשלום], מובן מזה, שכ"ה גם בנוגע להוראה לכאו"א מישראל מוידר יעקב נדר גו' [ומהבקשה ושבתי בשלום אל בית אבי גו'], שזה שייך לענין ויצא גו' מבאר שבע כמו שהוא בכאו"א מישראל.

(ג) **ויובן** זה בהקדים מ"ש בדרושי רבותינו נשיאינו¹⁶ (מיוסד על מ"ש בזהר¹⁷) עה"פ ויצא יעקב מבאר שבע גו', שיש בזה ב' פירושים, פירוש א', שבאר שבע הוא באר שבע דאברהם (שקרא למקום שהוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם¹⁸), ופירוש ב', שבאר שבע הוא באר שבע דיצחק (שקרא אותה שבעה, ע"ש הבאר השביעית¹⁹). וכ"ה גם בפשטות, שהרי ויצא יעקב מבאר שבע הי' בזמנו של יצחק (כו"כ שנים לאחר ה'הסתלקות אברהם). וההפרש בין ב' הענינים הוא, דבאר שבע דאברהם הוא בינה (יסוד אימא). שהרי אברהם הוא חכמה [אלא שמתחילה נקרא אברם, אב רם, שהחכמה (אב) שבו היתה בבחי' שכל הנעלם מכל רעיון²⁰, ואח"כ נקרא אברהם שנעשה אב המון גוים²¹, שהחכמה (אב) שבו נמשכה בגילוי גם למטה עד לבחי' המון גוים²²], ובאר שבע דאברהם [המקום דאברהם, המקבל שלו, בחי' שרה²³] הוא בינה, ונקראת באר שבע לפי שהיא המקור המשפיע

11) תניא רפי"ז. וראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 240 ואילך.

12) ראה רמב"ן עה"פ לך לך יב, ו: כל מה שאירע לאבות סימן לבנים. וראה תנחומא לך לך ט. ב"ד פ"מ, ו. אוה"ת ר"פ לך לך (עב, סע"ב).

13) מכיון ש"איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן" (במדב"ר פי"ב, ג).

14) כמובן מהדוגמא דנביאים שברמב"ן שם. וראה אוה"ת שם (עג, א): מעשה כו' סימן לבנים שיוכלו אח"כ כו'. וראה גם ב"ר שם (הובא ברמב"ן עה"פ שם, י'): צא וכבוש את הדרך לפני בניך. וראה לקו"ש ח"כ ע' 110 ובהנסמן שם בהערה 21.

15) ריש פרשתנו (כח, י').

16) ביאורו"ז לאדהאמ"צ פרשתנו יז, ד (וראה גם ביאורו"ז להצ"צ ריש פרשתנו — ע' צז). אוה"ת ריש פרשתנו (קעב, א"ב). שם (כרך ה) תתלה, א"ב.

17) ח"א ריש פרשתנו (קמז, א).

18) וירא כא, לא.

19) תולדות כו, לג. ספורנו שם (הובא באוה"ת שם קעב, א).

20) תו"א ותו"ח ר"פ לך לך. ועוד. וראה מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב ע' תרכב. וש"נ.

21) לך לך יז, ה.

22) תו"א שם (יב, ב). תו"ח שם (פ, ד).

23) ראה ס' הליקוטים להאריז"ל פ' חיי שרה.

לשבע מדות. ולפי זה, פירוש ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה הוא שיצא ונמשך מבחי' בינה למלכות. ובאר שבע דיצחק הוא מלכות. כי יצחק הוא בינה²⁴, והמקבל דיבינה היא מלכות²⁵, ונקראת באר שבע על שם שהיא מקבלת משבע מדות [וכידוע שהמלכות נקראת כנסת ישראל, לפי שהיא כונסת לתוכה בחי' המדות²⁶]. ולפי זה, פירוש ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה קאי על היציאה וההמשכה לעולמות ביי"ע, ומשם יפרד²⁷. וכ"ה גם בפשטות ענין היציאה, שהרי ויצא יעקב הי' בכדי לברר הניצוצות שהיו אצל לבן (כמסופר בפרשת ויצא) [ולאח"ז גם הניצוצות שהיו אצל עשו (כמסופר בפרשת וישלח)], ובירור הניצוצות הוא בעולמות ביי"ע.

(ד) **וזהו** גם ששם הסדרה [המורה על ענינה ותוכנה²⁸] הוא ויצא, כי כל ענין הבירורים שבירר יעקב אצל לבן המבואר בהסדרה [וגם מה שבירר אצל עשו המבואר בפרשת וישלח, שבא לאחרי ובהמשך להבירורים שבירר אצל לבן²⁹] הותחל מיציאתו מבאר שבע — ענין ויצא. וזה שיציאתו היתה באופן כזה שיברר הניצוצות שבחורן, ותהי' מטתו שלימה, לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ולא כיצחק שיצא ממנו עשו³⁰, הענין הוא, דהנה כתיב³¹ וידו אוחזת בעקב עשו (ולכן) ויקרא שמו יעקב. שבשם יעקב יש ב' חלקים. יו"ד (ידו אותיות יו"ד³²) ועקב. וכמבואר בתו"א ריש פרשתנו, שיעקב הוא בחי' יו"ד עקב³³, היינו המשכת בחי' חכמה עילאה [היו"ד דשם הוי"ו³⁴] בבחי' עקביים. ועיי' המשכת היו"ד בהעקב דיעקב [ועד אשר היו"ד היא ההתחלה והראש דתיבת יעקב, היינו שהיו"ד היא מנהיגה את העקב³⁵], הנה עיי"ז הי' אפ"ל ויצא יעקב גוי' וילך חרנה, להמשיך היו"ד גם בבחי' העקב בעולמות, עד בעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו, שיהי' דירה לו ית'. [כי מכיון שהיו"ד דיעקב היא (כנ"ל) היו"ד דשם הוי' שהוא הי' הוה יהי' כאחד³⁶] (היינו שהכל הוא בשוה לגבי'), לכן גם כמו שהיו"ד נמשכת בבחי'

-
- (24) ראה לקו"ת לג"פ לך לך פ, סע"ב ואילך (וראה גם סידור עם דא"ת יב, א. אוה"ת לך לך (כרך ד) תרצב, א), שהאבות הם (לא רק בחג"ת אלא גם) בחב"ד: אברהם חכמה (וכנ"ל בפנים), יצחק בינה וכו'.
- (25) ראה לקו"ת פינחס עט, ריש ע"ב (מפרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך גד) "גימל הוא בינה משקה לדלת שהיא מלכות".
- (26) ראה תו"א תצוה פד, ב. אוה"ת דברים (כרך ה) ע' א'תתקצג. ועוד. וראה זח"ג קצז, א.
- (27) בראשית ב, יו"ד. ובתו"א ריש פרשתנו (כא, א), ש"נעשים בחי' נפרדים בתכלית".
- (28) ראה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך. שם ע' 354 ואילך. ח"כ ע' 285. ועוד.
- (29) שלכן צוה יעקב לומר לעשו "עם לבן גרתי גוי'" (ר"פ וישלח — לב, ה) — ראה תו"א וישלח כד, ג. תו"ח וישלח מא, ג.
- (30) ויק"ר פל"ו, ה. וראה פסחים נו, א.
- (31) תולדות כה, כו.
- (32) תו"א וישב כט, א.
- (33) ע"ח שער ג (שער סדר אצ"י למהרח"ו) פ"ב. פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו.
- (34) הגהות הצ"צ לתו"א ריש פרשתנו — אוה"ת פרשתנו קצב, א (בשוה"ג (ב)).
- (35) בדוגמת הראש המנהיג את אברי הגוף. וראה בארוכה שיחת מוצאי ש"פ בראשית שנה זו (ה'תשל"ח) סעיף ה, ובהערות שם (לקו"ש ח"כ ע' 270). וש"נ.
- (36) עשהיהו"א פ"ז (פב, א), מוזח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. וראה גינת אגוז (הובא בהקדמת השל"ה ה, א).

העקב דעולמות, היא בתקפה. ונוסף לזה, מכיון שהוי' הוא מלשון מהווה³⁷, והיור'ד שבו מורה על תמידות ההתהוות³⁸, הרי היור'ד היא המושלת ושולטת בכל העולמות עד בהעקב שבהם, מכיון שכל מציאותם הוא הדבר הוי' המהווה אותם תמיד מאין ליש]. וזהו ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, שיעקב ממשיך היור'ד דשם הוי' גם בבחי' חרן, שקאי [כנ"ל (סעיף ג) בפירוש הב'] על עולמות בי"ע, ובבי"ע גופא חרון אף של עולם³⁹, עוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו, שיהי' דירה לו ית' בתחתונים.

ה) **והנה** ירידה זו (ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה) היא צורך עלי'. ונוסף להעלי' שנעשה בו לאחריו וע"י עבודתו בחרן [שע"י שביור הניצוצות דלבן ועשו הגיע למדריגה נעלית יותר מכמו שהי' לפני"ז, ושכתי בשלום אל בית אבי וגו', כמשי"ת לקמן], הנה גם לפני"ז, בכדי שיוכל להמשיך (היור'ד) בבחי' חרן ולברר הניצוצות, נמשך בו כח נעלה יותר, שלא הי' לו תחילה (בגילוי). [וע"ד הידוע⁴⁰ (גבי אברהם שהי' גדול בענקים⁴¹ וראש לאבות⁴²), שבכדי שיהי' אב המון גוים להעלות הניצוצות שבגוים (הגרים), נתוסף לו ה' שלא הי' לו תחילה].

יש לומר שזהו מה שמובא בתו"א ותו"ח תיכף ובהמשך לויצא יעקב מבאר שבע מש"נ⁴³ צוה ישועות יעקב, שהוא המשכת בחי' שע"ה נהורין דאריך⁴⁴, כי כמו שענין הישועה בפשטות הוא סיוע ונתינת כח מיוחד שלא ע"ד הרגיל, ונתינת כח זה הוא דוקא בשביל האדם שמושיעים אותו שהוא במעמד ומצב שפל ביותר שצריך לישועה, עד"ז הוא גם בפירוש הפנימי דישועות, שענינם הוא שע"ה נהורין דאריך, שהמשכתן (ליעקב) היא דוקא בשביל המצב דיציאתו מבאר שבע והליכתו חרנה. שבכדי שיוכל להמשיך היור'ד גם בחרן, צריך להיות צוה ישועות יעקב, להמשיך ליעקב שע"ה נהורין דאריך שלמעלה מהשתלשלות, למעלה גם מהיור'ד דשם הוי', היור'ד דיעקב.

יש להוסיף בדיוק לשון הכתוב צוה ישועות יעקב (צוה דוקא), שהמשכת הישועות (שע"ה נהורין) ליעקב תהי' באופן דצוה, לשון צותא וחיבור⁴⁵. דהגם שהשע"ה

(37) שעהיה"א רפ"ד. וראה גם זהר ופרדס שם.

(38) שעהיה"א שם. וראה לקו"ש שם הערה 45.

(39) פרש"י ס"פ נח. וראה לקו"ש חט"ו שיחה ה' לפ' נח (ע' 63 ואילך).

(40) תו"א לך לך (יא, סע"ב ואילך. שם יג, ב). תו"ח שם (פא, סע"א ואילך). תו"ח חיי שרה קכד, ד.

(41) יהושע יד, טו. ובב"ר פי"ד, ו (ובפרש"י עה"פ מ"מדרש אגדה"): זה אברהם.

(42) ב"ר פנ"ט, ו.

(43) תהלים מד, ה.

(44) כ"ה בתו"ח שם (והוא הנק' שע"ה נהורין כמ"ש בזוהר). ובתו"א שם: ישועות הם ש"ע נהורין עילאין (וראה בארוכה בהגהות לתו"א שם — באוה"ת פרשתנו קצב, סע"א ואילך). ובאגה"ק ס"ג (קד, סע"ב): ישועה הוא מלשון וישע .. דש"ע נהורין שבוהו"ק (ראה זהר ח"א ד, ב. ח"ג קלג, סע"ב. ע"ח שער טו (שער הזווגים) פ"ב ואילך. ועוד).

(45) ראה פע"ח שער כט (שער הלולב וד' מיניו) פ"ג: יצוה, כמשאמרז"ל (ברכות ו, סע"ב) כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה שהוא לשון חיבור.

נהורין הם למעלה מיעקב, למעלה גם מהיו"ד שבו, מ"מ, יהיו מחוברים ומיוחדים עמו, אז זיי ווערן אָפּגעגעבן צו אים בפנימיות. ועי' שנמשך ליעקב בחי' ישועות הנ"ל (לצורך הליכתו לחרון), הי' בטוח (עוד לפני הליכתו לחרון⁴⁶) שתתקיים תפלתו, שיהי' נתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ויתירה מזו — ושבתי בשלום אל בית אבי, ויתירה מזו — והי' הוי' לי לאלקים, ויתירה מזו — והאבן הזאת אשר שמתני מצבה יהי' בית אלקים.

ו) **והנה** תפלתו של יעקב (כאופן דנדר⁴⁷) אם יהי' אלקים עמדי גו' והאבן הזאת גו' יהי' בית אלקים היתה לאחר העבודה דויקח⁴⁸ מאבני המקום וישם מראשותיו. והענין הוא, מקום הוא הגדר דעולם, כדאיתא בתניא⁴⁹ שגדר העולם הוא מקום (וזמן). [והגם שמקום הוא שמו של הקב"ה שנקרא מקום, לפי שהוא מקומו של עולם⁵⁰, הרי ענין זה הוא בהעלם, ומה שנרגש בגילוי בהמקום הוא העולם. וזהו מה שהוי' ברבוע בגימטריא מקום⁵¹, היינו שענין הוי' שנמשך במקום הוא רק באופן דגימטריא שהוא חשבון האותיות, שהחשבון מורה⁵² על מיעוט האור כו' מיעוט אחר מיעוט]. ואבני המקום (בחי' דומם) הם סוג היותר תחתון שבעולם. ובוה גופא אבני לשון רבים, כמו שהם בבחי' ריבוי ההתחלקות. וזהו ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו, שיעקב עשה⁵³ מאבני המקום (אבני לשון רבים) אבן אחת [שלכן כתיב וישם ולא וישים⁵⁴], ולא עוד, אלא שוישם מראשותיו, שהגבי' והעלה את האבן עד שיגבי' את ראשו, וי"ל עוד יתירה מזה שהאבן למעלה מראשו⁵⁵ של יעקב, היינו למעלה מבחי' היו"ד דיעקב⁵⁶ (שהוא הראש שלו, כנ"ל). ועל זה התפלל והאבן הזאת גו' יהי' בית אלקים, שהאבן הזאת (אבן אחת, שעשה מריבוי אבנים) תהי' לא רק למעלה מבחי' הראש (היו"ד) דיעקב, אלא שתהי' למעלה יותר — אלקים, בית (ודירה) לעצמותו ית'.

46) ראה פירש"י עה"פ פרשתנו כט, א (מכ"ר פ"ע, ח).
 47) וראה הביאור בזה באוה"ת פרשתנו ד"ה וידר יעקב נדר וד"ה טוב אשר לא תדור (כרך ה תנא, סע"ב ואילך. שם תתנב, ב ואילך).
 48) פרשתנו כח, יא.
 49) שעהיוה"א פ"ז (פב, רע"א).
 50) ב"ר פרשתנו פס"ח, ט. תקו"ז תכ"ו (עא, ב).
 51) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ע' מקום (מהתקו"ז שם) — הובא בספר החקירה להצ"צ עה, ב. ובכ"מ. ובפרדס שם: והכוונה כי הוא מקומו של עולם. ועד"ז בתקו"ז שם.
 52) שעהיוה"א שם (פד, ב).
 53) בפרש"י עה"פ: עשאן הקב"ה אבן אחת [ובתנחומא ריש פרשתנו (וכ"ה בפרש"י חולין צא, ב ד"ה נבלעו): ונעשן]. אבל בתו"א ובתו"ח פרשתנו (דלהלן הערה 56) שיעקב עשה מהן אבן אחת (ובתו"ח שם: ואמרו⁷).
 54) בחולין שם ובתנחומא מדייק כן (שנעשו אבן אחת) מהא דכתיב לאח"ז (כח, יח) ויקח את האבן (בלשון יחיד). אבל מזה שרש"י מפרש "עשאן .. אבן אחת" עה"פ וישם מראשותיו, מוכח, שההכרח לזה הוא גם מפסוק זה גופא [ומה שמסיים "וזהו שנאמר ויקח את האבן אשר שם מראשותיו" הוא לתוספת ראי']. וראה גם משכיל לדוד עה"פ: "דק"ל (לרש"י) דהול"ל וישים כיון דרבים היו".
 55) ראה גו"א עה"פ: "לשון מראשותיו משמע .. למעלה מראשו". ושם, שמוה מוכיח רש"י "עשאן כמין מרוב סביב לראשו".
 56) תו"ח פרשתנו (ס"ג — כג, ג"ד). וראה גם תו"א ריש פרשתנו.

ז) **והנה** ג' ענינים הנ"ל שהיו ביעקב — (א) יציאתו מבאר שבע לחרן, (ב) עבודתו (לאחרי היציאה מבאר שבע) ויקח מאבני המקום גו', (ג) (שע"י התפלה שלו) נעשתה האבן הזאת (שלקח מאבני המקום) בית אלקים — ישנם גם בכאו"א מישראל. דמעשה אבות סימן ונתינת כח לבנים (כנ"ל סעיף ב), ובפרט הענינים דיעקב. דמכיון ששופרי' דיעקב מעין שופרי' דאדה"ר⁵⁷, ונשמתו כלולה מכל הנשמות שבישראל (כנשמת אדה"ר⁵⁸), הרי עבודתו של יעקב (ויקח מאבני המקום גו') היא נתינת כח לבנים ביתר שאת וביתר עוז.

והענין הוא, דויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה קא⁶⁰ על ירידת הנשמה בגוף, שירדה מאיגרא⁶¹ רמה (באר שבע) לבירא עמיקתא (חרנה). וכמו שיעקב, בכדי שיוכל ללכת לחרן נמשך לו כח נעלה יותר — ענין צוה ישועות יעקב (כנ"ל סעיף ה), עד"ז הוא גם בוילך חרנה שבכאו"א מישראל, שלפני ירידת הנשמה למטה לבירא עמיקתא, שזהו"ע וילך חרנה, נותנים לה כח במיוחד שתוכל לעבוד עבודתה בבירור הגוף ונפש הבהמית וחלקה בעולם. וכידוע⁶² בענין משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע⁶³. וזהו מ"ש ויצא יעקב מבאר שבע גו', שפירוש מבאר שבע הוא⁶⁴ מה שמשביעין אותו תהי צדיק כו' [שיש בזה ג' פירושים, שבועה, שובע ושבע, כמבואר בכ"מ⁶⁵] שהוא נתינת כח במיוחד על עבודת הנשמה בירידתה למטה.

ח) **והנה** עבודת הנשמה בירידתה למטה היא (בכללות) בשני ענינים. א', לימוד התורה וקיום המצוות, דע"י לימוד התורה וקיום המצוות למטה דוקא מתעלית הנשמה למעלה יותר מכמו שהיתה קודם ירידתה. וכידוע⁶⁶ דהתורה והמצוות שלמטה דוקא נעשים לבוש להנשמה בג"ע שעל ידם היא משגת ונהנית מאוא"ס. וב', הבירור דגוף ודנפש הבהמית וחלקו בעולם. שזה נעשה ע"י קיום המצוות⁶⁷, וי"ל עוד יותר — ע"י העבודה דכל מעשיך יהיו לשם שמים⁶⁸, ובפרט ע"י בכל

(57) ב"מ פד, א.

(58) שער הגלגולים להארז"ל הקדמה וא"ו ואילך. ובכ"מ. וראה שמו"ר פ"מ, ג.

(59) אגה"ק ס"ז (קיא, ב).

(60) אור החיים פרשתנו כח, יד. הובא ונתבאר בקיצורים והערות לתניא ע' נו. ד"ה ויצא תר"ל (סה"מ תר"ל ע' כט ואילך).

(61) ע"פ לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.

(62) קיצורים והערות לתניא ע' מח ואילך. ד"ה ויצא תר"ל (סה"מ תר"ל ס"ע לא ואילך).

(63) נדה ל, ב.

(64) אור החיים לדליל הערה 60 — הובא בקיצורים והערות לתניא ובר"ה ויצא תר"ל שבהערה הנ"ל.

ובאוה"ת פרשתנו קעב, ב.

(65) קיצורים והערות לתניא ע' נח. ד"ה ועשית חג שבועות חצרת. ובכ"מ.

(66) תו"א מג"א צח, ב (בנוגע לתורה). מקץ לב, ד ואילך (בנוגע למצוות). ולהעיר, דמהמבואר בתו"א מקץ שם (לג, סע"ב ואילך) החילוק בין לבושי המצוות לבירור נה"ב, מובן, דזה שהמצוות נעשים לבושים להנשמה הוא (לא כ"כ) מצד הבירור שנעשה ע"י קיום המצוות (אלא מצד המצוות גופא.

(67) בתניא פל"ז (מז, א) שגם ע"י לימוד התורה נעשה הבירור והגוף ודנה"ב. אבל עיקר הבירור הוא ע"י קיום המצוות דוקא — ראה תניא פל"ה (מה, א).

(68) אבות פ"ב מ"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סר"א. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 646 בהערה ד"ה כל מעשיך לשם שמים.

דרכיך דעה⁶⁹, דלא רק שעשייתו דברי הרשות תהי' לשם שמים, אלא שגם בהם גופא (בכל דרכיך) יהי' דעהו⁷⁰ [דעת באלקות, שדעת הוא למעלה גם מחכמה, כמבואר בארוכה בהמשך עת"ר⁷¹ ובכ"מ]. וזהו ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש ושבתי בשלום אל בית אבי, לחם לאכול ובגד ללבוש הוא לימוד התורה וקיום המצוות⁷² כידוע⁷³ שתורה היא לחם ומזון הנשמה והמצוות הם לבושים דהנשמה, ושבתי בשלום הו"ע עבודת הביורורים.

ט) וזהו שהעבודה שלאחרי ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (ירידת הנשמה בגוף) היא ויקח מאבני המקום גו'. דהנה ידוע⁷⁴ שהכוונה בירידת הנשמה למטה היא לא בשביל הנשמה אלא בכדי לברר ולזכך הגוף ונה"ב וחלקו בעולם, שע"ז דוקא נתגלה הכוונה דנתאה⁷⁵ הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, בתחתון שאין תחתון למטה ממנו⁷⁶. וזהו שעיקר עבודת הנשמה בירידתה למטה (ויצא יעקב גו' חרנה) הוא ויקח מאבני המקום גו', "מקום" הוא מציאות כזו שהאור האלקי שבו הוא בהעלם והסתר [וכנ"ל (סעיף ו) דזה ששם הוי' (ברבוע) בגימטריא מקום — הכוונה בזה היא, ששם הוי' הוא בהעלם והסתר בהמקום (כאופן דגימטריא)]. דהגם שכל מציאות המקום (עולם) הוא ששם הוי' מהווה אותו תמיד מאין ליש, מ"מ אופן מציאותו של שם הוי' בהעולם הוא רק באופן של גימטריא, בחי' העלם והסתר], ובזה גופא — אבני המקום, אבני לשון רבים (כנ"ל), והתכלית דירידת הנשמה למטה (ויצא יעקב גו' חרנה) הוא (לא בשביל האור שנמשך לה ע"י תורה ומצוות, כי אם) בשביל העבודה דויקח מאבני המקום, לקחת את הדברים התחתונים (הגוף ונה"ב וחלקו בעולם), ובאופן דויקח שנעשה בעה"ב ומושל ושולט עליהם, ולעשות מהם דירה לו ית'.

י"ש להוסיף, דבענין הביורורים גופא יש יתרון בהיורור דדברי הרשות ע"י שעושה אותם לשם שמים על הביורור דדברים הגשמיים שע"י קיום המצוות, כי ע"י הביורור דדברי הרשות (שגם כשעושה אותם לשם שמים הם נשאים דברי הרשות, מעשיך) נשלמת יותר הכוונה דדירה בתחתונים, תחתון שאין תחתון למטה ממנו. ועפ"ז יובן יותר זה שהעבודה (שבשבילה ירדה הנשמה למטה) היא "ויקח מאבני המקום", ד"מקום" הוא מציאות כזו שהאור האלקי שבו הוא בהעלם והסתר כנ"ל, דיש לומר, שקאי (בעיקר) על דברי הרשות, שגם לאחרי העבודה הם "מעשיך" דהאדם.

69) משלי ג, ו. רמב"ם וטושו"ע שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.

70) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 907. שם ע' 932. ח"י ע' 104.

71) ד"ה ואני נתתי ושלאחריו (סה"מ עת"ר ע' קיז ואילך).

72) ראה תו"ח פרשתנו כו, א.

73) ראה תניא פ"ה. ובכ"מ.

74) ראה תניא פל"ז (מח, ב). וזה בא בהמשך למ"ש שם רפ"ו, שתכלית הבריאה הוא שיהי' דירה לו ית' בתחתונים (בעוה"ז הגשמי) שאין תחתון למטה ממנו.

75) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו.

76) תניא שם.

י"ד) **ועפ"ז** יובן גם גודל העלי' דאבני המקום [לאחרי שנעשים אבן אחת, ע"י עבודת הביורורים], שהם מתעלים למעלה מבחי' הראש דיעקב (וישם מראשותיו), ועד אשר (לאחרי גמר הביורורים) והאבן הזאת גו' יהי' בית אלקים, שהכוונה בזה היא (כנ"ל סעיף א) לא לאלקים סתם כ"א לבחי' והי' הוי' לי לאלקים. דהנה ידוע⁷⁷ שתכלית הכוונה האמיתית בכריאת והתהוות העולמות הוא מה שנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, בעוה"ז הגשמי שאין תחתון למטה ממנו. דהגם שיש כמה טעמים לברה"ע⁷⁸ [בגין דישתמודעון לי⁷⁹ ובכדי שיתגלו שלימות כוחותיו כו'⁸⁰], הנה טעמים אלו הם בנשמות דאצילות (הטעם בגין דישתמודעון) ובבחי' האצילות (הטעם בכדי שיתגלו), ומקום ושרש טעמים אלו הוא בבחי' הגילויים. משא"כ ענין נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים [שמצד זה הוצרך להיות התהוות עוה"ז התחתון דוקא שאין תחתון למטה ממנו] הוא בעצמותו ית'. וכמאמר רבינו הזקן⁸¹ (בענין נתאווה כו' דירה בתחתונים) "אויף אַ תאווה איז קיין קשיא", שהענין דנתאווה הוא בעצמותו ית' שאין שייך שם ענין הקושיות. וזהו והאבן הזאת גו' יהי' בית אלקים, שהכוונה באלקים כאן היא לבחי' העלם העצמי, שהדברים הגשמיים דוקא (בחינת אבן, דומם) יהיו בית ודירה לעצמותו ית'.

יא) **והנה** ענין ויקח מאבני המקום גו' ישנו גם בהאדם עצמו. והענין הוא, דהנה ידוע⁸² שאבנים הן אותיות⁸³, כי כמו שאבנים הן דומם כן האותיות הם בחי' הדומם שבכחות האדם. אבל אעפ"כ, ומטעם זה גופא, ממשיכים הם (אותיות מלשון אתא⁸⁴ בוקר⁸⁵, ענין המשכה) בחינת אור נעלה ביותר. וע"ד הידוע⁸⁶ בפירוש הכתוב⁸⁷ כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי הוי' יחי' האדם, דזה שהלחם מחי' את האדם הוא לפי שהמוצא פי הוי' שבלחם (צומח) הוא נעלה יותר (בשרשו) מהמוצא פי הוי' שבאדם, דזה גופא שירד למטה יותר מורה שבשרשו הוא

77) ראה המשך תרס"ו ע' ז (וראה שם ע' ה). שם ע' תמו.

78) וראה שיחת מוצאי ש"פ נח ה'תשל"ח ס"ד ובהערות שם (לקו"ש ח"כ ע' 4-283).

79) זח"ב מב, ב.

80) ע"ח בתחלתו. שער ההקדמות להאריז"ל הקדמה ג. וראה לקו"ש שם הערה 24.

81) הובא באוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו ס"ע ז. ובכ"מ.

82) תו"א פרשתנו (כא, א). תו"ח שם (כב, סע"ד ואילך). ובכ"מ.

בתו"א ותו"ח שם, שאבני המקום הם האותיות דדבר הוי' שבהם נבראו שמים וארץ. אבל ראה הגהות הצ"ע לתו"א שם (אוה"ת פרשתנו קצה, א ואילך בשוה"ג (ד)) שקאי גם על אותיות התפלה וכו' — אותיות שבאדם.

83) ראה ספר יצירה פ"ד מי"ב (ובמפרשים שם).

84) ישע"י כא, יב.

85) תו"א מקץ מב, ב. סה"מ תקס"ג ח"א ע' שיא. אוה"ת פרשתנו שם קצה, ב בשוה"ג (ד). אוה"ת בשלח ס"ע שצא. ובכ"מ. וראה של"ה ג, ב.

86) תו"א בשלח סה, ד ואילך. לקו"ת צו יג, ב ואילך. מטות פב, א. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב ע' תקעה. וש"נ. אוה"ת שלח כרך ו ע' א'תשע ואילך. וש"נ. סה"מ ה'ש"ת ע' כו. ה'תש"ח ע' 99-98. ד"ה נתת ליראך ה'תשל"ו ס"ז (לקמן ח"ד ע' נד). וש"נ.

87) עקב ה, ג. ל"ת וס' הליקוטים להאריז"ל עה"פ.

נעלה יותר, דכל הגבוה יותר יורד למטה יותר, עד"ז הוא גם בענין האותיות, דומם (שבאדם), ששרשם הוא למעלה יותר גם מבחי' צומח⁸⁸, דכל הגבוה גבוה⁸⁹ יותר יורד למטה מטה יותר. וזהו"ע ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו (כמו שהוא בעבודת כאו"א מישראל), שהעבודה דבחי' אותיות, דומם שבאדם, מגעת למעלה יותר מהעבודה דבחי' השכל (מראשותיו).

יב) ושני פירושים הנ"ל בויקח מאבני המקום גו' [העבודה בבחי' הדומם שבאדם (דלעיל סעיף יא) והעבודה דבירור דברים הגשמיים שבעולם (דלעיל סעיף ט)] שייכים זה לזה. כי הבירור דעניני עוה"ז הגשמי (אבני המקום דעולם) הוא ע"י הדומם שבאדם, כח הדיבור, ובעיקר — כח המעשה⁹⁰, שהמעשה הוא העיקרי⁹¹. ויש להוסיף, שהשייכות דשני ענינים אלו היא לא רק מצד ענין ה"תחתון" (אבן, דומם) שבהם [שהפעולה בגשמיות העולם היא ע"י כחות התחתונים שבאדם], כי אם, גם בנוגע לענין העילוי שבהם (וישם מראשותיו). והיינו, דזה שבכחו של כאו"א מישראל לעשות מחלקו בעולם דירה לו ית', לו לעצמותו⁹², הוא לפי שע"י עבודתו בכחות התחתונים שלו מתגלה עצם הנשמה המיוחד בעצמותו ית'⁹³.

ויובן זה בהקדים המבואר בכ"מ⁹⁴ בענין היו"ד דשם הוי' שבנפש האדם שהוא בחי' חי'. ומכיון שבחי' הראש דיעקב [שהוא היו"ד דיעקב, שהוא היו"ד דשם הוי' (כנ"ל סעיף ד)] הוא בחי' חי', מובן מזה, דזה שהעבודה דבחי' דומם שבאדם מגעת למעלה מבחי' ראש דיעקב (כנ"ל סו"ס יא) בפירוש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו), הכוונה בזה היא — שע"י העבודה דבחי' דומם שבאדם, מתגלית בחינת היחידה שבו (שלמעלה מבחי' חי'). כי ענין העבודה דבחי' דומם שבאדם, היינו דהגם שאין לו שום חיות (לא מצד הרגש המדות שבלב, ולא מצד השכל שבמוח, וגם לא מצד הרצון שלמעלה מהשכל (בחי' חי')) ומ"מ הוא עובד את עבודתו, הוא מצד העצם שלו, מה שכל אחד מישראל בעצם מהותו הוא רוצה לעשות כל מה שהוא רצון ה', כפס"ד הרמב"ם⁹⁵ הידוע. וזהו שכאו"א מישראל, גם

88 ראה תו"א בראשית ד, ג"ד.

89 כ"ה הלשון (גבוה גבוה — ב' פעמים) בלקו"ת שה"ש כג, א. תו"ח פרשתנו כג, ד. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ריש ע' תתצו. סה"מ הי"ש והיה"ש"ח שם. ובכ"מ.

90 ראה תניא פליה, ש"כדי להמשיך .. גם על גופו כו"א אינו מספיק דיבור (דתורה) כ"א "צריך לקיים מצוות מעשיות הנעשים ע"י הגוף ממש" — אף שבכללות נעשה זה גם ע"י הדיבור לפי דעקימת שפתיו הוי מעשה (תניא פל"ז — מז, א).

91 אבות פ"א מ"ז. תקו"ז תנ"ב (פו, סע"א). ת"ס (צג, ב). ת"ע (קלג, ב. קלד, א).

92 ד"ה מי יתנן תקס"ה (סה"מ תקס"ה ח"א ע' תפט. ועם הגהות — באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצו. סה"מ תרס"ב ע' שלח. תרע"ח ע' קצג. המשך תרס"ו ס"ע ג. שם ע' תמה. סה"מ תרצ"ט ע' 84. ובכ"מ.

93 להעיר מהמבואר בכ"מ (סה"מ תרצ"ט שם. ובכ"מ) דזה שנש"י בכחם לעשות דירה לו ית' לו לעצמותו הוא מצד זה שנש"י מושרשים בעצמות.

94 ע"ח שער מ"ב (שער דרושי אבי"ע) פ"ה. לקו"ת ראה כז, א.

95 הל' גירושין ספ"ב.

קל שבקלים, יכול למסור נפשו על קדה"ש⁹⁶, כי כח המס"נ הוא מצד העצם שלו בחי' יחידה⁹⁷, שלגבי בחינה זו אין שייך שום מנגד, בכואה דכבואה לית לה⁹⁸. [וזהו גם מה שהבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה כו' ומיד הן נגאלין⁹⁹, שהכוונה ב"סוף ישראל לעשות תשובה" היא (גם) לכאו"א מישראל¹⁰⁰ — כי על בחינת היחידה שבכ"א מישראל אין שייך שום מנגד ח"ו אלא שהיא בהעלם, ותורת אמת מבטיחה שסו"ס תהי' בגילוי].

וזוהי השייכות דשני הפירושים בויקח מאבני המקום גו' [העבודה בבחי' הדומם שבאדם, והעבודה דבירור דברים הגשמיים שבעולם שיהיו דירה לו ית'], כי הכח שיש בישראל לעשות מהעולם דירה לו ית', ליחידו של עולם [ע"י שעושה מאבני המקום דעולם (אבני לשון רבים) שיהיו אבן אחת. שהו"ע המשכת הוי' אחד, שגם בשמים ובארץ ובד' רוחות העולם (ח' וד'¹⁰¹)], עם היותם בחינת התחלקות ופירוד, מ"מ ע"י גילוי אלופו של עולם (א'¹⁰¹) מתייחדים באחד מממש¹⁰², שאחד זה (דהוי' אחד) הוא כמו יחיד¹⁰³], הוא מצד בחי' היחידה שבו, שמקבלת¹⁰⁴ מיחיד.

יג) והנה הגם שהתעוררות היחידה וכח המס"נ הוא (בדרך כלל) ע"י העבודה דבחי' דומם, היינו כשהאדם הוא במצב דעניות (בדעת¹⁰⁵), שכחות הפנימיים דנה"א הם בהעלם ואין לו השגה והרגש באלקות (כנ"ל סעיף יב), מ"מ,

96) תניא פי"ח.

97) בתניא שם, שכח המס"נ הוא מבחי' חכמה שבנפש. ובקיצורים והערות לתניא שם (ע' צט) ובלקו"ת שה"ש (מט, סע"ב ואילך) שהוא בחי' חי' (אבל יחידה היא למעלה מחכמה). אבל בלקו"ת תצא (לח, ג ואילך) ובמאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב ע' תרמד ואילך (נדפס גם באוה"ת תצא ע' תקפב ואילך) שכח המס"נ הוא מבחי' (קוצו של יו"ד —) יחידה שלמעלה מחכמה*. וראה גם קונטרס העבודה פ"ה (ע' 30). וראה לקו"ש ח"ד ע' 1202 בהערה, שכח המס"נ הוא מבחי' יחידה, אלא שהארת היחידה (שממנה בא כח המס"נ) היא בבחינת חכמה (ראש) שבנפש — דוגמת בחי' יחידה הכללית המאירה (שע"ת לאדהאמ"צ ח"א (שער התפלה) ד"ה פדה בשלום ס"ב) בראשי ישראל.

98) יבמות קכב, א. וש"נ. לקו"ת תצא לו, ג. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב ס"ע תקמב ואילך.

99) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

100) ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 2. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג. תניא ספל"ט.

101) ראה סמ"ק, הובא בב"י אור"ח סס"א (ד"ה כתב סמ"ק).

102) לקו"ת תוריע כג, ג. תו"א וארא נה, סע"ב.

103) ראה סה"מ קונטרסים ח"א קב, ב: (הוי") אחד פירושו הוא איינער כמו יחיד דפירושו איינציג".

ורק "שהאחדות (דאחד) ניכרת מפרטי הנבראים וההתהוות". וראה גם ד"ה הוי' לי בעוזרי ה'תשי"ז (לקמן ח"ד ע' יח ואילך) ס"א (מסה"מ תרפ"ז ע' ר.א. קונטרסים ח"א קעט, א).

104) לקו"ת ראה כה, א. הנסמן בברכת ערב יוהכ"פ אחרי תפלת מנחה ה'תשמ"ז הערה 6 (סה"ש תשמ"ז ח"א ע' 2).

105) ראה נדרים מא, א: אין עני אלא בדעה. כתובות סח, א: עני — עני בדעת, עשיר — עשיר בדעת.

זח"ג רעג, ב. וראה להלן הערה 107.

* בסה"ש ה'תש"ב ע' 80, שה' הלשונוה שבתניא פי"ט (כד, ב) "טעם ודעת ושכל מושג ומובן" הם כנגד ה' הבחינות יחידה חי' נשמה רוח ונפש. ומה משמע שכח המס"נ הוא מעצם הנשמה שלמעלה גם מבחי' יחידה, שהרי כח זה, "אינו בבחי' טעם כו'".

לאחרי שמעורר את כח המס"נ בהיותו במצב דעניות, הנה זה פועל גם גילוי כחות הפנימיים דנה"א¹⁰⁶. וע"ד הבטחת חז"ל¹⁰⁷ כל המקיים את התורה מעוני סופה לקיימה מעושר, עשירות בדעת, וגם עשירות (והרחבה) בענינים הגשמיים, בבני חיי ומזוני (ובכולם) ריחי [ועד שהעשירות וההרחבה בעניניו הגשמיים היא בריבוי ושופי למעלה ממדידה והגבלה, שאז עשירות זו גופא מביאה לעשירות בדעת, כי גם השכל דנה"ב משיג שעשירות גדולה כזו (למעלה ממדידה והגבלה) יכולה לבוא רק מה' מקור כל הברכות], וגם אז אופן עבודתו היא במס"נ למעלה מהשכל. דזהו פירוש כל המקיים את התורה מעוני סופה לקיימה מעושר, שמקיימה מעושר באותו העילוי (מס"נ שלמעלה מהגבלה) כמו שקיימה מעוני. דזהו"ע בכל מאדך¹⁰⁸ שלאחרי בכל לבבך ובכל נפשך¹⁰⁸, היינו, שענין המס"נ (למעלה מהשכל) בבכל מאדך הוא לא מצד שחסר ח"ו בהשגת השכל שלו, כי אם, שהגם שעבודתו היא בכל כחות נפשו (בכל נפשך) שראשיתם הוא כח השכל, ועד שזה מושג גם בהשכל דנה"ב שלו (בכל לבבך בשני יצריך¹⁰⁹), מ"מ עבודתו היא במס"נ שלמעלה מהגבלת השכל, בכל מאדך.

וזוהו ג"כ מ"ש ביעקב [שמוזה מובן, שכ"ה גם בכ"א מישראל], לאחרי עבודתו בהבירור דצאן לבן (שעיקר הבירור הוא בהצאן¹¹⁰), ויפרוץ האיש מאד מאד גו'¹¹¹ [מאד סתם, שלמעלה מבחי' מאד שלך¹¹²], כי ע"י העבודה דבחי' בכל מאדך (מאד שלך) מגיעים לבחי' מאד האמיתי¹¹³. ונאמר מאד מאד (ב' פעמים)¹¹⁴, דע"י שהעבודה דבכל מאדך היא נוסף על מצד המקיף דחי' גם מצד המקיף דיחידה, ע"יז גם ההמשכה שלמעלה היא מאד מאד ב' פעמים, בחי' אריך וגם בחי' עתיק. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו¹¹⁵, שויפרוץ האיש מאד מאד (ויהי לו צאן רבות וגו') הוא (גם) בגשמיות, כי ע"י העבודה דבכל מאדך, הוא עושה רצונו של מקום¹¹⁶, היינו שהוא (למעלה מבחי' רצונו של מקום) עושה את הרצון¹¹⁷, כולל גם הפירוש דעושה

106) להעיר מקונטרס העבודה פ"ה (ע' 32-3). ולהעיר גם מהמשך תרס"ו ע' כז.

107) אבות פ"ד מ"ט. ובמדרש שמואל שם (הובא בלקו"ת ויקרא ו, ריש ע"ד) דר"ל עוני ועושר בדעת. ובלקו"ת שם, שהעניות הו"ע האמונה.

108) ואתחנן ו, ה.

109) ברכות נד, א במשנה. ספרי (הובא בפרש"י) עה"פ שם.

110) תו"ח ד"ה וישלח פ"א-ד (לט, ג ואילך. מב, א ואילך). וראה גם תו"א פרשתנו כג, ג.

111) פרשתנו ל, מג.

112) תו"א שם.

113) תו"א מקץ לט, ד. דרמ"צ קכג, ב. קמ, ב. ועוד.

114) וע"ד המבואר בלקו"ת שלח (לז, א. שם לח, ג) בפירוש טובה הארץ מאד מאד — הובא בתו"א פרשתנו שם לענין ויפרוץ האיש מאד מאד.

115) שבת סג, א. וש"נ.

116) חדא"ג מהרש"א לברכות לה, ב. או"ת להה"מ (הוצאת קה"ת) עקב נג, ד (בהוצאת קה"ת ה'תש"מ ואילך — ס"י קסו). אוה"ת פרשתנו קצה, ב בשוה"ג (ד).

117) לקו"ת אמור לב, סע"ד ואילך. ברכה צט, ג. אמ"ב שער הק"ש פפ"ו. הנסמן להלן בהערה 119.

מלשון מעשין על הצדקה¹¹⁸, שהוא מכריח כביכול את הרצון¹¹⁹, צדיק גוזר והקב"ה מקיים כמ"ש¹²⁰ ותגזר אומר ויקם לך¹²¹ [ויתירה מזו הקב"ה גוזר וצדיק מבטל¹²²], שנעשה בעה"ב על כל חלקו בעולם, שיהי' לו הרחבה בכל עניניו, הן בענינים הרוחניים והן בענינים הגשמיים, טוב בריבוי ברכה בריבוי ושלום בריבוי¹²³, עשירות ברוחניות ועשירות בגשמיות, ובגשמיות וברוחניות גם יחד.

יד) וביאור הענין (דעיקר העבודה שבשבילה ירדה הנשמה למטה היא ויקח מאבני המקום גו') בעומק יותר, יובן בהקדים שהיתרון בהעבודה דכל מעשיך לשם שמים ובכל דרכיך דעהו על העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות הוא לא רק בנוגע להפעולה בעולם, שע"י העבודה בכל מעשיך לשם שמים מתברר גם התחתון דעולם (כנ"ל סיפ"ט), אלא גם בנוגע להאדם. והענין הוא¹²⁴, דהנה ידוע שירידת הנשמה למטה היא ירידה צורך עלי', דע"י ירידתה למטה היא מתעלית יותר גם מכפי שהיתה קודם הירידה. וענין העלי' הוא, שבאה לענין התשובה. שקודם ירידתה למטה היתה בבחי' צדיק (גמור), וע"י עבודתה בירידתה למטה נעשית בבחי' בעל תשובה¹²⁵. והגם שיש יתרון בעבודת הצדיקים על עבודת הבעלי תשובה [שלכן התמידים היו מכבשים ולא מעזים, אימרא יאי¹²⁶], וכמרוז¹²⁷ במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים, הנה היתרון דעבודת הצדיקים הוא מצד הרצון שבו שייך ענין ההמלכה (במי נמלך), משא"כ מצד עצמותו ית' (בחי' בעל הרצון), עיקר הכוונה הוא בענין התשובה דוקא. וזהו מה שארוז¹²⁸ מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו [לא רק שאינם עומדין שם¹²⁹, אלא יתירה מזו שאין יכולין לעמוד שם, כהגירסא המובאת בהדרושים עה"פ ושבתי בשלום¹³⁰], והיינו שמעלת הבע"ת היא למעלה גם מיכולת הצד"ג, שענין היכולת הוא¹³¹ למעלה מבחי' כח גם מכחות

(118) ב"י לטור יו"ד סרמ"ח.

(119) ראה חינוך לאדהאמ"צ (נרפס בספרו שערי תשובה ח"ב) פמ"ט; אוה"ת עקב ס"ע תפד, שהמשכה זו הו"ע ביטול רצון כביכול.

(120) איוב כב, כח.

(121) תנחומא וירא יט. וראה שבת נט, ב.

(122) מו"ק טז, ב. ושי"ג.

(123) ראה אסת"ר בסופו.

(124) ראה בארוכה ד"ה מים רבים דמוצאי ש"פ נח שנה זו (ה'תשל"ח) ס"ד-ה (לעיל ח"א ס"ע רמז ואילך).

(125) לקו"ת בלק עג, סע"א. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"ב ע' תשכו. ובכ"מ. ובלקו"ת שם, שזהו "התירוץ האמיתי" למה ירדה הנשמה לעוה"ז.

(126) פסחים נו, סע"א ואילך. כריתות בסופה. וראה אוה"ת וישלח תכו, א. ד"ה מלכא ומלכתא תרצ"ז.

(127) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב א (ג). וראה ד"ה מי יתכן תקס"ה (סה"מ תקס"ה ח"א ע' תפז. ועם הגהות — באוה"ת שה"ש כרך ב ס"ע תרלד. שם ריש ע' תרעה); אוה"ת נ"ך כרך א ע' קכו; ספר השיחות תורת שלום ע' 152, שמדייק צדיקים ולא בע"ת.

(128) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(129) ברכות לד, ב.

(130) תו"א פרשתנו כא, ג. תו"ח פרשתנו כה, ב. וכ"ה גם בלקו"ת שבהערה 125; סה"מ תקס"ה ואוה"ת שה"ש שבהערה 127.

(131) המשך ר"ה תש"ג פ"ג (סה"מ ה'תש"ג ע' 32-33). ובכ"מ.

המקיפים, לפי שענין התשובה מגיע בעצמותו ית', שכל הגילויים (שרש עבודת הצדיקים) הם באין ערוך אליו כלל.

טו) **וע"פ** הנ"ל יובן מ"ש ושבתי בשלום אל בית אבי, דצריך להבין, הרי ענין שבתי הוא (לכאורה) שיחזור להמקום שהי' בתחילה, וא"כ, מכיון שביציאת יעקב נאמר ויצא יעקב מבאר שבע, הול"ל ושבתי בשלום אל באר שבע ולמה אומר אל בית אבי. וי"ל הענין בזה, כי מכיון שע"י עבודת התשובה מתעלית הנשמה לבחינה נעלית יותר מכמו שהיתה לפני ירידתה (כנ"ל), לכן ענין שבתי הוא (לא לבאר שבע, הדרגה של הנשמה כמו שהיתה קודם ירידתה¹³², כי אם) אל בית אבי, שלמעלה מבחי' באר שבע¹³³. ויש להוסיף, דענין זה שייך גם לבית אבי כפשוטו שקאי על יצחק. דיצחק הוא מלשון שמחה ותענוג¹³⁴, וידוע¹³⁵ שתענוג זה (התענוג שבצחוק) הוא מדבר חידוש¹³⁶ דוקא. ומכיון שענין התשובה הוא דבר חידוש¹³⁷ [וע"ד מ"ש הרמב"ם¹³⁸ בענין התשובה כפשוטה (על עבירות), שמעלת התשובה היא מצד זה שאמש הי' זה מובדל כו' והיום הוא מודבק בשכינה], לכן, ע"י עבודת התשובה נעשה תענוג וצחוק למעלה. שתענוג זה הוא נעלה יותר מהתענוג דעבודת הצדיקים, דזהו מה שבע"ת הוא אהוב וחיבב יותר מצדיק¹³⁹, לפי שעיקר התענוג שלמעלה הוא בעבודת התשובה. וזהו ג"כ מה שבע"ת צועק ונענה מיד¹⁴⁰, ועד¹⁴¹ אשר והי'¹⁴² טרם יקראו ואני אענה¹⁴⁰ (הגם שע"פ סדר מענה בא לאחרי קריאה), כי התענוג שלמעלה הבא מהחידוש דעבודת התשובה פועל חידוש (היפך הסדר) גם למעלה — טרם יקראו ואני אענה¹⁴³.

132) ועל פי המבואר לעיל (סעיף ז) שבאר שבע הוא ענין משיעין אותו — הנתינת כח להנשמה שתוכל לעבוד עבודתה בירידתה למטה (שלמעלה מדרגת הנשמה כמו שהיא מצד עצמה) — צריך לומר, שהעלי' הנעשית בה על ידי עבודתו בירידתה למטה (ושבתי גו' אל בית אבי) הוא למעלה גם מבחינת משיעין אותו.

133) וכמו שהוא בפשטות, שביתו של יצחק (בית אבי) הוא מקום מיוחד (ונעלה) בהעיר באר שבע. 134) כמו שאמרה שרה בלידת יצחק (וירא כא, ו) "צחוק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי" (ובפרש"י: יצחק לי — ישמח עלי). וראה במפרשים שם. וראה פרש"י עה"פ (לך לך יז, יט) וקראת את שמו יצחק: על שם הצחוק.

135) תו"א פרשתנו כא, ג. שם כב, ג. תולדות יז, ד ואילך. תו"ח פרשתנו כד, סע"ד ואילך. תולדות ה, ג. וראה גם שם יא, א.

136) כהשמחה (צחוק) דלית יצחק שהי' דבר פלא — ראה רמב"ן עה"פ וירא שם, ז: כל השומע יצחק לי למלאות פיו בונה ושחוק בפלא הנעשה לי. וברשב"ם עה"פ שם, ו: צחוק — שמחה של תמהון.

137) ראה גם ד"ה ביום השמיני עצרת גו' ה'תשמ" ס"ה (לעיל ח"א ע' רכ ואילך). ד"ה ביום השמיני שלח את העם גו' ה'תשמ"א (שם ע' קלד ואילך).

138) הלי' תשובה פ"ז ה"ז. וראה גם שם ה"ו.

139) ראה רמב"ם שם ה"ד.

140) רמב"ם שם ה"ז.

141) ומ"ש ברמב"ם שם "שנאמר" (שמזה משמע שהוא ענין אחד עם "צועק ונענה מיד") — ראה לקו"ש ח"ב ע' 61 הערה 28.

142) ישע"י סה, כד.

143) ראה גם ד"ה ביום השמיני עצרת ה'תשמ"מ שם.

טז) **והנה** עיקר החידוש הגורם התענוג והצחוק שלמעלה הוא החידוש שנעשה בגוף ונפש הבהמית¹⁴⁴ גופא. והיינו, שהתשובה דנפש האלקית [מה שגם בירידתה למטה (גם בזמן הגלות) היא עוסקת בתומ"צ, ואפילו זה שגם עשייתה עניני הרשות היא לש"ש ועד באופן דדעהו¹⁴⁵] אינו חידוש כ"כ¹⁴⁶, מכיון שהיא אלקות בעצם מהותה. ובמילא אין בזה תענוג כ"כ. ועיקר התענוג שלמעלה הוא בהחידוש שנעשה בהגוף ונפש הבהמית גופא¹⁴⁷, הן באופן דאתהפכא (ע"י עבודת הצדיקים) והן באופן דאתכפיא (ע"י עבודת הבינונים), שהם שני מיני נחת רוח, מטעמים לשון רבים¹⁴⁸. ותענוג זה הוא נעלה יותר מהתענוג שבעבודת הנשמה (גם מעבודת התשובה של הנשמה), וכמאמר הזהר¹⁴⁹ כד אתכפיא (ואתהפכא¹⁵⁰) סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, שהאור הנמשך ע"י אתכפיא ואתהפכא הוא אור שלמעלה מכלים, שלכן נקרא בשם אסתלק¹⁵¹. וזהו מה שמבואר בתו"א¹⁵² ובתו"ח¹⁵³ בפירושו ושבתי בשלום אל בית אבי שהוא (לא ענין התשובה דנה"א, כ"א) התשובה דאתכפיא ואתהפכא סט"א מחשוכא לנהורא, כי הצחוק והתענוג שלמעלה (אל בית אבי יצחק מלשון צחוק ותענוג) נעשה בעיקר ע"י אתכפיא ואתהפכא.

יז) **ועפ"ז** יובן היתרון שבהעבודה בכל מעשיך לשם שמים ובכל דרכיך דעהו (לא רק בנוגע להפעולה בעולם, אלא) גם בנוגע להאדם (הנשמה), כי זה שהנשמה ע"י עבודתה בירידתה למטה נעשית בחי' בעל תשובה הוא בעיקר ע"י

144) ראה תניא פכ"ד (ובכ"מ) שבשעת החטא וכו' הם בתכלית הפירוד כו' (שזהו פי' סט"א — ראה לקמן בפנים).

145) ראה לקמן סעיף יז.

146) ראה ד"ה לריח שמיניך תש"ו ס"ו (סה"מ ה'תש"ו ע' 105), שתוקף הרצון דנה"א הבא ע"י הסתר והעלם הנה"ב "אין זה התחדשות", לפי שרצון זה יש בנה"א בעצם, ורק שמתעורר ע"י הסתר נה"ב ונלכך "לא הגיע בזה לבחי' העצמות כ"א בבחי' הגילויים לבד", ואמיתית העילוי הוא "כאשר הנה"א בעבודתו עושה ופועל שהנה"ב עצמו יתעורר כו'" [ש"בזה הוא מגיע בעצמות א"ס"].

וראה גם תו"ח נח ס, סע"ב ואילך, שעיקר הענין דיתרון האור מן החושך הוא (לא שהחושך גורם ליתרון האור כי אם) כשהחושך עצמו נהפך לאור.

147) דנוסף לזה שהוא חידוש גדול יותר (ככהערה הקודמת), הרי מכיון שבוה דוקא נשלם מה שנתאווה כו' דירה בתחתונים [ראה תניא פל"ו, שענין נתאווה כו' דירה בתחתונים הוא "שכך עלה ברצונו ית' להיות נח"ר לפניו ית' כד אתכפיא סט"א ואהתפך חשוכא לנהורא"] — הרי תענוג זה* הוא ככיכול בעצמותו ית' (ראה לעיל סעיף יו"ד שענין נתאווה הוא בעצמותו ית').

148) תניא פכ"ז.

149) ראה תניא שם ולקו"ת ר"פ פקודי (מוזח"ב קכח, ב. וראה גם שם סז, ב. קפד, א). תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. ד"ה באתי לגני היש"ת פ"א. ועוד.

150) בתו"א שם מובא מאמר זה בהמשך להמבואר שם המעלה דאתכפיא על אתהפכא. אבל בד"ה באתי לגני שם: ע"י העבודה דבחינת אתכפיא ואתהפכא.

151) תו"א שם.

152) פרשתנו כב, ג.

153) פרשתנו כה, א"ב.

(* משא"כ ענין התשובה דנה"א (שגם בירידתה למטה, וגם כשעוסקת בעניני הרשות, היא דבוקה באלקות) הוא דוגמת ענין "יתגלו שלימות כחותיו כו'" (ראה שיחת מוצאי ש"פ נח שנה זו (ה'תשל"ח) הערה 30 — לקו"ש ח"כ ע' 284), שהוא רק בבחי' הגילויים (כנ"ל סעיף יו"ד).

העבודה בעשיית דברי הרשות לשם שמים¹⁵⁴. והענין הוא, הנה כתיב¹⁵⁵ ועמך כולם צדיקים, והטעם לזה הוא לפי שאמיתית מהותו של כ"א מישראל הוא (כנ"ל סעיף יב) נפשו האלקית. וכפס"ד הרמב"ם (הובא לעיל שם) שרצונו האמיתי של כאו"א מישראל הוא לעשות כל מה שהוא רצון ה', וכאשר כופין אותו (ומכ"ש כאשר הוא עצמו כופה את עצמו) לעשות איזו מצוה, תשש יצרו הרע ומתגלה בו רצונו האמיתי שלו. ומכיון שבשעה זו שהוא עוסק בתומ"צ מתגלה בו רצונו האמיתי דנפשו האלקית, הרי בשעה זו הוא בבחי' צדיק. דהגם שגם בשעה זו גופא אפשר שיהי' בו ענינים דהיפך הקדושה, מ"מ, מכיון שהטעם האמיתי לזה שמקיים המצוה הוא לפי שנתגלה בו רצונו הפנימי, הרי בנוגע להמצוה שעושה הוא בבחי' צדיק. ונזהר מה שבהבקשה דונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש לא נזכר שזה יהי' באופן של שלום, כי ענין השלום שייך כשיש מנגד ונכענין פדה בשלום נפשי¹⁵⁶ (השייך להגאולה דיו"ד כסלו¹⁵⁷) שזהו מצד (כמו שממשיך בכתוב¹⁵⁶) מקרב לי, ולכן כמו שבצדיק אין שייך לומר שעבודתו היא בשלום, מכיון שאין¹⁵⁸ לו יצה"ר כלל, עד"ז הוא גם בהתומ"צ (לחם ובגד) דכ"א מישראל, מכיון שבשעה זו עומד בגילוי הרצון דנפה"א, והתומ"צ שעושה הוא מצד רצון הנשמה, בחי' צדיק שבו. משא"כ כשעוסק בעניני הרשות, מכיון שעשייתו ענינים אלו היא מצד שהם צורך הגוף וקיומו וחיותו¹⁵⁹ או גם מצד נפשו הבהמית (שמתאוה בטבעה לעניני עוה"ז¹⁶⁰) המעלמת ומסתרת על נפשו האלקית, לכן, זה שעסקו בעניני הרשות הוא לש"ש ובאופן דדעהו, הוא דוגמת עבודת התשובה.

חי) **והנה** בכללות יותר, גם העבודה דתומ"צ כאשר היא באופן כזה שהאדם צריך לכבוש את יצרו, ובפרט בזמן הגלות שישנם כמה מניעות ועיכובים על עסק התומ"צ וצריך להתגבר עליהם, הוא בכלל עבודת התשובה. ובזה יובן מ"ש בזהר¹⁶¹ שכשראה יעקב העניות והצער שיהי' בזמן גלות אדום, (ובפרט) בסוף זמן הגלות, אמר ושבתי בשלום אל בית אבי ואמר ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ואינו מובן, הרי בפסוק נאמר ונתן לי לחם גוי' ואח"כ ושבתי בשלום גוי' ומדוע מקדים בזהר ושבתי בשלום לפני ונתן לי לחם גוי'¹⁶². וי"ל הביאור בזה, דמכיון שבזהר שם

154) להעיר מהמבואר בכ"מ (ד"ה מלכא ומלכתא תרצ"ז בסופו. וראה גם תו"א נח ט, ג. לקו"ת שה"ש מד, סע"ד) שיושבי אוהל ובעלי עסקים הם דוגמת צדיקים ובעלי תשובה.

155) ישע"י ס, כא. סנהדרין ר"פ חלק.

156) תהלים נה, יט.

157) ראה "בית רבי" ח"ב ספ"ה בערה א שגאולת אדהאמ"צ היתה בשעה שאמר בתהלים הפסוק "פדה בשלום נפשי". וראה רד"ה פדה בשלום שנה זו — ה'תשל"ח — (לקמן ע' קמב); בשיחה שלפני המאמר.

158) תניא פ"א. פ"י. ועוד.

159) ראה תניא רפ"ז.

160) ראה בארוכה שיחת מוצאי ש"פ חיי שרה שנה זו (ה'תשל"ח) סכ"ו (לקו"ש ח"כ ע' 5-334), שאמיתית הענין ד"וכל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" הוא כאשר עשייתו עניני הרשות הוא מצד זה שמתאוה להם בטבעו, ואעפ"כ הוא באופן ד"לשם שמים" ו"דעהו".

161) ח"א כב, ג — הובא באוה"ת פרשתנו כרך ה תתנד, א.

162) ולהעיר, שבאוה"ת שם: ונתן לי לחם גוי' (ואח"כ) ושבתי בשלום (כהסדר בכתוב).

מדבר בענין העניות והצער דזמן הגלות [שהוא פירוש שלישי בענין ויצא גו' וילך חרנה, שיציאה והליכה זו היא [לא מבחי' בינה למלכות וגם לא מבחי' מלכות לבי"ע (כב' הפירושים שהובאו לעיל סעיף ג), כי אם] לזמן הגלות¹⁶³. דזהו ג"כ משארז"ל³⁹ שחרן הו"ע חרון אף של מקום בעולם, דענין זה הוא (בעיקר) בזמן הגלות], לכן מקדים ושבתי בשלום גו' לפני ונתן לי לחם גו' ובגד גו', כי מצד ההעלמות וההסתרים דזמן הגלות, גם העבודה דתומ"צ (לחם ובגד) היא ע"י הקדמת ענין התשובה (ושבתי בשלום) שכולל (כנ"ל) ההתגברות על המניעות ועיכובים. ובכתוב נאמר ונתן לי לחם גו' ובגד גו' לפני ושבתי בשלום גו', כי הענין דויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה כמו שהוא בכל דור ודור (גם לפני הגלות) הוא ירידת הנשמה למטה (בכלל, ולא הירידה דגלות), ומכיון שבזמן הבית העבודה דתשובה היא הביורור דעניני הרשות משא"כ העבודה דתומ"צ היא (בכללות) עבודת הצדיקים, לכן אומר מיד "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש", ואינו מקדים תחילה "ושבתי בשלום". ואדרבה, ונתן לי לחם גו' הוא לפני ושבתי בשלום, שלאחרי העבודה דתומ"צ השייכת לנפש האלקית, אז דוקא אפשר להיות הביורור דעניני הרשות ("ושבתי בשלום"). וע"ד מארז"ל¹⁶⁴ קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים.

(ט) **ויש** לומר, דהתשובה דהעבודה דכל מעשיך לשם שמים היא נעלית יותר מהתשובה דקיום התומ"צ בזמן הגלות, וגם מתשובה כפשוטה על עבירות. כי ענין התשובה דקיום התומ"צ שבזמן הגלות הוא (כנ"ל סעיף ח) מה שמתגבר על המניעות והעיכובים דהגלות ואינו מתחשב עמהם. ועד"ז הוא בתשובה כפשוטה, דענין התשובה הוא שהוא יוצא ממצבו הקודם. ובלשון הרמב"ם (שהובא לעיל סעיף טו) אמש הי' זה מובדל מה' אלקי ישראל כו' והיום הוא מודבק בשכינה. משא"כ התשובה דכל מעשיך לשם שמים, מכיון דזה שהוא עוסק בדברי הרשות (מעשיך) הוא מצד גופו ונפשו הבהמית (כנ"ל), וזה שהוא עושה אותם לשם שמים, עם היות שזהו מצד הנשמה, הרי אין זה שהנשמה מתגברת על הגוף ונה"ב (ויוצאת מהם), כי אם, שבעש"י זו גופא שמצד הגוף ונפש הבהמית ישנה הכוונה דלשם שמים שמצד הנשמה. וענין זה (הגילוי דנפש האלקית בעניני הגוף ונה"ב גופא) הוא חידוש גדול יותר מזה שהנשמה מתגברת על ההעלמות וההסתרים ויוצאת מהם. ומכיון שהעילוי שבתשובה על עבודת הצדיקים הוא מצד החידוש שבה (כנ"ל סעיף טו), נמצא שעיקר העילוי דתשובה הוא בהתשובה דכל מעשיך לשם שמים.

(כ) **אלא** שאעפ"כ, הכוונה בירידת הנשמה למטה היא לא בשביל העלי' דהנשמה, שע"י ירידתה למטה נעשית בחי' בעל תשובה, כי אם, בשביל הביורור והזיכוך דהגוף ודנה"ב וחלקו בעולם. ויש לבאר זה, דהחידוש שבהתשובה דהנשמה,

163) ראה — נוסף לזהר שם — זח"א ריש פרשתנו (קמו, א): אוקי האי קרא בגלותא. ב"ר פרשתנו פס"ח, יג. ובשלי"ה פרשתנו (רצב, ב): ענין ויצא יעקב רומז ג"כ לגלות. ע"ש.
164) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ. וראה גם איכ"ר פ"ג, נ. פרש"י עה"פ בראשית ד, כה. ולהעיר מלקו"ת צו ה, רע"א.

מכיון שהנשמה היא חלק אלוקה ממעל ממש¹⁶⁵, הרי זה שהנשמה מתגברת על הדברים המעלימים, וגם זה שהיא מתגלית ופועלת בעניני הגוף ונה"ב גופא, אין זה חידוש אמיתי. משא"כ הבירור והזיכוך דהגוף ונה"ב וחלקו בעולם, הרי זה שנעשים כלים לאלקות הוא חידוש אמיתי. ולכן התענוג שלמעלה (שהוא מדבר חידוש, כנ"ל) מבירור הגוף וכו' הוא תענוג גדול יותר מהתענוג הבא בתשובה דהנשמה. [ניתירה מזו, שגם כשהפעולה דנה"ב היא באופן של דחי', אתכפיא סט"א, יש בזה נח"ר גדול למעלה, כמבואר בתניא¹⁴⁸]. ובוזה גופא, עיקר החידוש (והנח"ר דלמעלה) הוא בהבירור דחלקו בעולם, שהבירור דגוף ונה"ב, מכיון שזה נפש וגוף של ישראל [שגם נפש הבהמית והגוף דישאל הוא לא כבאוה"ע], אין זה חידוש כ"כ, ועיקר העילוי הוא בהבירור דחלקו בעולם ובפרט בבירור הניצוצות שבגקה"ט (ע"י תשובה כפשוטה שזדונות נעשים כזכיות¹⁶⁶, וכן ע"י נסיונות¹⁶⁷ וכיו"ב). [ועפ"ז יובן גם מה שמבואר בכ"מ¹⁶⁸ שבכדי לבוא לבחי' בכל מאדך הוא ע"י אתהפכא חשוכא לנהורא [החושך של הענינים הגשמיים שעוסק בהם במשך היום], הגם שגם בהעבודה דבכל לבבך בשני יצריך מהפך היצה"ר לקדושה, כי עיקר העילוי הוא בהבירור דחלקו בעולם (שמחוצה לו)]. וזהו גם ושבתי בשלום אל בית אבי, שהעבודה דאתכפיא ואתהפכא חשוכא לנהורא העושה את הצחוק והתענוג שלמעלה (ענין "אבי" — יצחק) היא באופן דבית, היינו שעבודתו זו היא בקביעות¹⁶⁹ בכל עניניו, לא רק בגופו ובנפשו הבהמית כ"א גם בחלקו בעולם.

כא) וע"פ כל הנ"ל יובן בעומק יותר זה שעיקר העבודה שבשביל זה ירדה הנשמה למטה (ויצא יעקב גו' חרנה) הוא ויקח מאבני המקום גו', שקאי (כנ"ל סעיף ט) על הבירור דעניני העולם, דנוסף על היתרון שבהעבודה דכל מעשיך לשם שמים על העבודה דתומ"צ (כנ"ל שם), הנה גם בהעבודה דכל מעשיך לשם שמים גופא שני ענינים, עליית האדם שנעשית ע"י (תשובה דהנשמה), וההעלאה של הדברים הגשמיים. ובשני ענינים אלו, עיקר העבודה היא ויקח מאבני המקום, הבירור דדברים הגשמיים, אבני המקום. וזהו ג"כ מ"ש והי' הוי' לי לאלקים והאבן הזאת אשר שמת מצבה יהי' בית אלקים, והי' הוי' לי לאלקים הוא העילוי שנעשה בהאדם ע"י עבודת הבירורים, ולאח"ז מוסיף והאבן הזאת אשר שמת מצבה יהי' בית אלקים, שגם האבן הזאת, הדברים הגשמיים עצמם שהיו בתחילה אבני המקום לשון רבים וע"י עבודת האדם נעשו אבן אחת [ובאופן דשמת מצבה מלשון נצב¹⁷⁰ מלך, שנעשה בעה"ב (מלך) על כל עניניו דחלקו בעולם. וגם פירוש מצבה מלשון נצב מלך, שממשיך בהם גילוי מלכותו ית', בחינת מלכותו ברצון קבלו עליהם

165) תניא רפ"ב.

166) יומא פו, ב.

167) ראה דרמ"צ קצא, ריש ע"ב.

168) ראה תו"א נח ט, א.

169) דבית ענינו התיישבות וקביעות — ראה שמואל"ב ז, ה"ז (בית לגבי אהל). מפרשים (חדא"ג

מהרש"א, עיון יעקב לע"י, ועוד) לפסחים פח, א (בית לגבי הר ושדה).

170) מלכים"א כב, מה.

(שלמעלה מבחי' ממשלה שבהכרח)¹⁷¹], יהיו בית אלקים, שיהיו בית ודירה לאלקים (שלמעלה מהוי' (גם מוהי' הוי' לי לאלקים¹⁷² שמצד התשובה דנה"א¹⁷³), להעלם העצמי דעצמותו ית'.

(כב) **ובכדי** שהאבן הזאת יהי' בית אלקים הוא ע"י העבודה דויקה את האבן גו' וישם אותה מצבה ויצוק שמן על ראשה¹⁷⁴. ויקח את האבן לשון יחיד, היינו, דגם לאחרי שעשה מאבני המקום (לשון רבים) אבן אחת, בדוגמת יו"ד דשם הוי' בחי' חכמה, הגבי' אותה למעלה יותר (וישם אותה מצבה, כענין קמה¹⁷⁵ אלומתי וגם נצבה¹⁷⁶) לבחי' י"ג מדות רחמים העליונים שהן בחי' יודי"ן ווי"ן¹⁷⁷. דיש וא"ו שלמטה מהיו"ד ויש וא"ו שלמעלה מהיו"ד [שלכן מובא בתו"א (בתחילת הענין¹⁷⁷) שהשערה עצמה הוא בחי' ו' ומקום יניקתה הוא בחי' יו"ד — הגם שבסיום הענין¹⁷⁸ מסיק שם שהו' הוא למעלה מיו"ד — כי יש ב' ענינים בזה¹⁷⁹]. ואח"כ ויצוק שמן על ראשה, שהמשיך בה מבחינה שלמעלה מי"ג ת"ד¹⁷⁸. ועי"ז והאבן הזאת גו' יהי' בית אלקים, יהי' לשון זכר (הגם שאמר והאבן הזאת לשון נקבה¹⁸⁰), כי קאי על הגילוי דגאולה העתידה שאז יהי' שיר חדש לשון זכר (גאולה שאין אחרי' גלות)¹⁸¹.

(ג) **וזוהי** ג"כ השייכות דענין ושבתי בשלום אל בית אבי כמו שהוא בעבודת האדם בהיותו בחרן (בזמן הגלות) לענין ושבתי בשלום אל בית אבי (כמו שהוא בפשטות) שקאי על ההשבה והחזרה מחרן לבית אביו שתהי' בהגאולה לע"ל [וכמובן גם מזה שיצחק (אבי) הוא לשון עתיד, כי ענין הצחוק והתענוג יהי' לע"ל, כמ"ש¹⁸² אז (דוקא) ימלא שחוק פינו. דזהו ג"כ מה שלעתיד דוקא יאמרו¹⁸³

171 לקו"ת דברים א, ריש ע"ב. דרושים לר"ה נו, סע"ב וילך. אוה"ת ר"ה ע' א'שמא. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ע' א'מה. וש"נ. הנסמן בלקו"ש חט"ו ע' 237 הערה 60. ובכ"מ.

172 ראה תו"ח שם כז, א"ב שבחי' אלקים דוהאבן הזאת גו' בית אלקים היא למעלה מבחי' אלקים דוהי' הוי' לי לאלקים.

173 בתו"ח שם (כו, א), דזה שוהאבן הזאת גו' בית אלקים הוא למעלה מוהי' הוי' לי לאלקים הוא לפי שוהי' גו' לאלקים הוא ע"י התומ"צ דצדיקים (לחם ובגד), וענין והאבן הזאת גו' בית אלקים הוא ע"י הביירוים דתשובה (ושבתי בשלום). אבל ע"פ המבואר לעיל סעיף טז (ובהערה 147 ובשוה"ג שם) שגם העילוי שבעבודת התשובה (דנפש האלקית) הוא רק בבחי' הגילויים — יש לומר, שגם בעבודת הביירוים ("ושבתי בשלום גו") גופא ב' ענינים: העילוי שנעשה באדם עי"ז, התשובה דנה"א, ועי"ז — "והי' הוי' לי לאלקים"; הביירו דדברים הגשמיים גופא, ועי"ז "והאבן גו' בית אלקים".

174 פרשתנו כח, יח.

175 וישב לו, ז.

176 תו"א פרשתנו כב, סע"א. תו"ח שם כד, א.

177 תו"א שם.

178 שם כב, ב.

179 ראה אוה"ת פרשתנו קצד, ב.

180 וכמו שמדייק בתו"א ריש פרשתנו (כא, א). תו"ח שם (כב, ב).

181 ראה מכילתא עה"פ בשלח טו, א. שמור"ר פכ"ג, יא. תו"ר ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.

182 תהלים קכו, ב. וראה ברכות לא, א. טושו"ע או"ח סו"ס תקס. וראה ד"ה ויהי חיי שרה ה'תשמ"א

ס"ה (לעיל ח"א ע' רפא).

183 שבת פט, ב.

ליצחק כי אתה אבינו¹⁸⁴], כי ע"י העבודה דושבתי בשלום, אתכפיא ואתהפכא חשוכא לנהורא [ענין השלום, שגם המנגד נהפך לקדושה], ולא רק בגופו ונפשו הבהמית אלא גם בחלקו בעולם, עי"ז יהי הגילוי דלעתיד, שאז יהי אמיתית ענין השלום, לא ירעו ולא ישחיתו גוי' כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים¹⁸⁵.

כד) והנה הגם שיצחק הוא לשון עתיד לפי שהצחוק והתענוג שלמעלה יהי' לע"ל (כנ"ל), מ"מ, מזה שנקרא עכשיו בשם יצחק, מובן, שגם עכשיו יש תענוג וצחוק זה [וכמ"ש¹⁸⁶ צחוק עשה לי אלקים, עשה ככר], שהרי הצחוק והתענוג נעשה מהעבודה דאתכפיא ואתהפכא עכשיו, ורק שגילוי התענוג יהי' לע"ל (כשיושלמו כל הבריורים). [וכ"ה גם בנוגע לזה שלע"ל יאמרו ליצחק כי אתה אבינו מצד זה שיציל את ישראל מהגלות¹⁸³, שמעין ענין זה יש גם עכשיו. שגם בזמן הגלות הוא מגין על ישראל, שהגנה זו תהי' אח"כ באופן דהצלה מהגלות¹⁸⁷].

ועד"ז הוא גם בענין השלום, דהגם שאמיתית ענין השלום (באופן דלא ירעו ולא ישחיתו גוי') יהי' לע"ל (כנ"ל סו"ס כג), הנה מעין זה אפשר להיות גם עכשיו בזמן הגלות, שהדברים המונעים ומעכבים וכו' לא רק שלא ינגדו, אלא אדרבה יסייעו לעבודת ה'. ועפ"ז מובן (נוסף להביאור דלעיל שם) השייכות דענין ושבתי בשלום אל בית אבי כמו שהוא בזמן הגלות לענין ושבתי בשלום אל בית אבי שיהי' בגאולה העתידה, כי גם בזמן הגלות כשישנם מונעים ומעכבים [ועד שצריך לבקשה שיהי' ושבתי בשלום גוי' שלום ושליטת שפיכות דמים¹⁸⁸], הנה גם אז, ע"י התוקף דמס"נ שמצד בחי' יחידה, מתבטלים כל המונעים ומעכבים, ולא עוד אלא שהם גופא מסייעים בעבודת ה', בדוגמת ומעין השלום שיהי' לע"ל.

כה) ועפ"ז יובן גם התיווך דב' הפירושים בפדה בשלום נפשי מקרב לי גוי¹⁸⁶. פירוש הפשוט הוא שפדה והוציא אותו מקרב (מלחמה). היינו שיש מציאות דלעו"ז שצריך ללחום כנגדו. דוהי השייכות דענין פדה בשלום נפשי לדוד (שבפשטות קאי זה על פדיית דוד¹⁸⁹) שהי' לו מנגדים, אלא שנצח אותם. וכמו שידוע¹⁹⁰ החילוק בין הבריורים דדוד להבריורים דשלמה, שהבריורים דדוד היו בדרך מלחמה והבריורים דשלמה היו בדרך מנוחה וכמ"ש¹⁹¹ דם לרוב שפכת ומלחמות גדולות עשית לא תבנה בית לשמי גוי' הנה בן נולד לך הוא יהי' איש מנוחה גוי' הוא יבנה בית לשמי גוי'. והיינו דהגם שגם הנצחון דדוד (מה שנצח את

(184) תו"א פרשתנו כא, ג. תו"ח פרשתנו כד, ד. ועוד.

(185) ישעי' יא, ט.

(186) וירא כא, ו.

(187) ראה בארוכה שיחת מוצאי ש"פ חיי שרה שנה זו (ה'תשל"ח) סעיף מא (לקו"ש ח"כ ע' 343).

(188) ב"ר פ"ע, ד. וראה אוה"ת פרשתנו קצו, סע"ב. שם כרך ה תתנג, סע"ב ואילך.

(189) ראה פרש"י עה"פ. ירושלמי סוטה פ"א ה"ח.

(190) המשך פדה בשלום תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קסד) ותש"ד (סכ"א — סה"מ ה'תש"ד ע' 110-111).

ועוד.

(191) דברי הימים"א כב, ח"י.

כל המנגדים) ה' נצחון בתכלית [שלכן ה' קס"ד שיבנה את ביהמ"ק], מ"מ, מכיון שהבירורים שלו היו בדרך מלחמה, ה' בנין ביהמ"ק ע"י שלמה דוקא. שמוזה מוכן, שענין פדה בשלום שנאמר גבי דוד הוא שיש מציאות דלעו"ז המנגד ורק שמנצחים אותם. וכ"ה גם בענין פדה בשלום נפשי שהי' בהגאולה די"ט כסלו¹⁹² והגאולה דיו"ד כסלו¹⁹³, שהי' מציאות דלעו"ז המנגד, אלא שנצחו אותם. ועד שגם לאחרי הגאולה הוצרכו לרשיון מהמלכות דמדינה ההיא [אבל כל המלכיות נקראו על שם מצרים על שם שהם מצירות לישראל¹⁹⁴] על הפצת תורת החסידות. ופירוש הב' הוא כמבואר בד"ה פדה בשלום נפשי דבעל הגאולה¹⁹⁵ וכמה דרושים ד"ה זה (די"ט כסלו)¹⁹⁶, שהפדי' היא בדרך שלום, ועד שאין צריך למלחמה כלל, כמו שהי' בימי שלמה שכל הגוים נתבטלו לפניו שלא ע"י מלחמה כלל. והתיווך דב' פירושים אלו שהם לכאורה מן הקצה אל הקצה, וביותר ע"פ המבואר בכ"מ¹⁹⁷ שענין פדה בשלום נפשי הוא הפדי' בתכלית השלום כמו שהי' לע"ל דאז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכס אחד¹⁹⁸, שלמעלה גם מענין השלום שהי' בימי שלמה [אלא שהשלום שבימי שלמה הי' הכנה להשלום דלעתיד, שלכן משיח יהי' (מבית דוד ו) מזרע שלמה בלבד¹⁹⁹], שפירוש זה, העילוי [והשלימות] דלעתיד, הוא למעלה מענין הקצוות. אך הענין הוא, דלהיות דכל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות²⁰⁰, לכן, גם בהענין דפדה בשלום נפשי בזמן הגלות יש מעין ענין הפדי' בשלום שהי' לע"ל.

(כו) **וביאור** שייכות ענין זה (שגם עכשיו יש מעין הפדי' בשלום דלע"ל) להגאולה די"ט כסלו ודיו"ד כסלו [שלכן בהדרושים שנאמרו בזמנים אלו מבואר הפירוש (הב' דלעיל) שפדה בשלום נפשי הו"ע הפדי' בדרך שלום, ועד כמו שהי' לע"ל], הנה נת"ל (סעיף חי) שהטעם לזה שמקדים בזהר ושבתי בשלום (ענין התשובה) לונתן לי לחם גו' הוא, לפי שבזהר שם מדבר בענין סוף זמן הגלות, שאז עיקר העבודה (גם העבודה דתומ"צ) היא עבודת התשובה. שע"ז נעשה הפדי' בדרך שלום (מעין השלום דלע"ל), מכיון שענין התשובה היא הפיכת הלעו"ז לקדושה. וזוהי גם השייכות דפדה בשלום נפשי לגאולת אדמו"ר הזקן

192) כמ"ש אדה"ז בנוגע לגאולתו ב"ט כסלו (אגרות-קודש שלו [ח"א] סי' לח. וש"נ) "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי כו' יצאתי בשלום כו'". וראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' תעג ואילך.

193) ראה לעיל הערה 157. וראה לקו"ש חכ"ה שיחה ליו"ד כסלו (ע' 160 ואילך), די"ל שהשייכות דהפסוק "פדה בשלום" ליו"ד כסלו היא יותר משייכותו לי"ט כסלו.

194) ב"ר פט"ז, ה.

195) נדפס בספרו שערי תשובה ח"א (שער התפלה) מט, א ואילך. — סעיף יא ואילך (נה, ג ואילך).

196) דשנת תרנ"ט (ראה סה"מ תרנ"ט שם), תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תשסט. שם ע' תשעה), תש"ד

(ראה סה"מ ה'תש"ד שם). ועוד. וראה גם אוה"ת לתהלים (יהל אור) עה"פ (ס"ע רח).

197) ד"ה פדה בשלום תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב פשע"ד — ע' תשסט). וראה גם שערי תשובה שם

(נה, ד ואילך).

198) צפני' ג, ט.

199) פירוש המשנית להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד הי"ב. וראה לקו"ש ח"ח ע' 215 הערה 53. וש"נ.

200) תניא רפ"ז.

(י"ט כסלו) ואדמו"ר האמצעי (י"ד כסלו), כי מהענינים שנתחדשו ע"י אדמו"ר הזקן (גם לגבי הרב המגיד) הוא שעשה [הרכבה] בעלי תשובה²⁰¹. וענין זה הי' גם עבודתם של רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו, ובפרט של בנו אדמו"ר האמצעי, שעל ידו נתגלה²⁰¹ ענין זה.

זך) ויהי' הוי' לי לאלקים, שע"י העבודה דושבתי בשלום, שהו"ע בירור חלקו בעולם (כנ"ל סעיף ח), יהי' הגילוי דלע"ל, שאז יוציא הקב"ה חמה מנרתיקה²⁰², ויהי' מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים¹⁸⁵, ועד שיהי' גילוי העצמות, ולא יכנף עוד מוריך והיו עניןך ראות את מוריך²⁰³. וזהו והי' הוי' לי לאלקים, שלגבי גילוי זה הוי' דעכשיו כאלקים יחשב²⁰⁴.

כח) וזהו ושבתי בשלום אל בית אבי, שקאי (כנ"ל) על עבודת הבירורים, שע"י נעשה (טוט זיך אויף) ענין ושבתי בשלום גו' שיהי' לעתיד עד והאבן הזאת גו' יהי' בית אלקים. וזה גופא מורה על גודל העילוי שבהעבודה דסוף זמן הגלות, שעיקר העבודה אז היא עבודת התשובה (ועד שגם העבודה דתורה ומצוות [לחם ובגד] שבסוף זמן הגלות היא לאחרי קדימת עבודת התשובה (ושבתי בשלום)²⁰⁵), שהרי ע"י העבודה דתשובה ומעשים טובים (היינו שגם המעשים טובים הם לאחרי קדימת התשובה²⁰⁶) נעשה (טוט זיך אויף) ענין ושבתי בשלום גו' שיהי' לע"ל. [ועד שיפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב²⁰⁷, לפי שגורם הדבר חזק יותר מהנעשה על ידו. וגם לפי שהתענוג דעוה"ב הוא תענוג האדם שהוא נברא, והתענוג דתשובה ומע"ט (בעוה"ז) הוא תענוג הבורא²⁰⁸]. ובפרט, שזה שע"י העבודה דעכשיו טוט זיך אויף הגילוי דלעתיד הוא באופן שמעין הגילוי דלעתיד יש גם עכשיו (כנ"ל סעיף כד"ה). דמכיון שהעבודה שבסוף זמן הגלות היא עבודת התשובה, ובבע"ת נאמר¹⁴² והי' טרם יקראו ואני אענה¹⁴⁰, לכן, גם בסוף זמן הגלות [ובפרט כשיש גם התפלה ("יקראו") ושבתי בשלום] נעשה כבר ואני אענה, המשכת וגילוי מעין הענינים דלעתיד. ובדוגמת יעקב, שבהיותו עדיין בחרן הי' ויפרוץ האיש מאד מאד ויהי' לו צאן רבות (שזהו העיקר¹¹⁰) ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים¹¹¹, עד"ז הוא בכאו"א מישראל, שבסוף זמן הגלות (כשנמצאים בחרן) יהי' ויפרוץ מאד מאד, ובאופן דפדה בשלום, בכל הפירושים ובכל הפרטים, הן בעבודה הרוחנית [ובפרט בלימוד והפצת תורת החסידות, שיהי' בלי שום בלבולים ובתכלית

201) ספר השיחות תורת שלום ע' 86. לקוטי דבורים כרך ד תשנו, ב ואילך.

202) נדרים ח, ב. ע"ז ג, סע"ב. זח"ג יז, רע"א. וראה תו"א ותו"ח שבהערה 204.

203) ישע"י ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

204) בתו"ח פרשתנו (כז, ד), שהוי' יהי' בגילוי כמו שם אלקים. אבל בתו"א שם (כא, ד): שם הוי' יהי' אז בחי' אלקים לגבי בחי' עונג העליון. ושם כב, ג: נחשב בחי' אלקים דהיינו בחי' צמצום.

205) ראה לעיל סעיף חי. כה.

206) ראה לקו"ת שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. ובכ"מ.

207) אבות פ"ד מ"ז.

208) המשך וככה תרל"ז פ"ב.

ההרחבה] והן בענינים הגשמיים, ובאופן דופרצת²⁰⁹ (ויפרוץ), שזה ימהר ויזרו הגאולה העתידה — אחישנה (באחישנה גופא²¹⁰), שבקרוב ממש יהי קץ שם לחושך²¹¹, ויקבלו פני משיח צדקנו, שיוליכנו לארצנו הקדושה, ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה²¹², ארץ ישראל לגבולותי, ואח"כ — וגם זה באופן דאחישנה — ירחיב ה' אלקיך את גבולך²¹³, ובקרוב ממש ובעגלא דידן²¹⁴.

(209) פרשתנו שם, יד.

(210) מכיון ש"אחישנה" תלוי ב"זכור" (סנהדרין צח, א).

(211) איוב כח, ג.

(212) עקב יא, יב.

(213) ראה יב, כ. שופטים יט, ח. וראה ספרי עה"פ ראה שם. פרש"י עה"פ שופטים שם.

(214) ראה לקו"ש ח"ט ע' 23 הערה 61.